

нечіткої системи виводу ANFIS [5]. На тактичному рівні, де здійснюється прогнозування ходу проєктів та перерозподіл ресурсів при відхиленнях, домінує параметрична невизначеність; ефективними методами є ARIMA для стаціонарних часових рядів KPI та Random Forest [6] для мультимірних залежностей. Стратегічний рівень, що охоплює формування та реструктуризацію портфеля, потребує методів роботи зі структурною та зовнішньою невизначеністю: гібридного алгоритму GA-PSO+NSGA-II [7] для багатокритеріальної оптимізації розподілу ресурсів та NLP-кластеризації для зниження невизначеності ринку праці.

Відповідність методів ІАД типам невизначеності формалізовано у вигляді матриці «джерело невизначеності – метод ІАД», що є методологічним базисом для подальшої розробки інтегрованої концептуальної моделі управління бізнес-процесами РМО. Практична апробація системи нечіткого виводу Мамдані [5] на вибірці з 47 аграрних і аутсорсингових підрозділів Запорізької та Херсонської областей (дані 2023–2024 рр.) показала точність класифікації рівня ризику 83,7% з середньоквадратичною похибкою 0,072 при роботі з неповними та лінгвістично вираженими вхідними даними. Верифікація гібридного алгоритму GA-PSO+NSGA-II на даних ТОВ «АВЕДсофт» (12 проєктів, 38 фахівців) підтвердила скорочення середнього запізнення проєктів на 76,1% та зростання частки проєктів у межах бюджету з 54% до 81% [7].

Таким чином, запропонований підхід до моделювання невизначеності бізнес-процесів РМО засобами ІАД дозволяє перейти від реактивного до проактивного управління відхиленнями. Чотирирівнева типологія невизначеності забезпечує точну ідентифікацію природи управлінських труднощів, а трирівнева модель структурує ансамбль методів ІАД відповідно до рівнів управлінської ієрархії. Перспективою подальших досліджень є розробка повноцінної концептуальної моделі управління бізнес-процесами РМО та проєктування інформаційної системи її реалізації з оцінкою економічної ефективності впровадження.

Список використаних джерел:

1. Statista. IT Outsourcing – Worldwide. URL: <https://www.statista.com/outlook/tmo/it-services/it-outsourcing/worldwide>.
2. Project Management Institute. A Guide to the Project Management Body of Knowledge (PMBOK® Guide). 7th ed. Newtown Square : PMI, 2021. 250 p.
3. Cheverda S., Yankin D. Data mining and business intelligence in managing the business processes of the project office of an outsourcing company. *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки*. 2023. № 4 (60). С. 38–42. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2023-4-60-05>.
4. Чеверда С. С. Analysis of project management software. *Фінансові стратегії інноваційного розвитку економіки*. 2022. № 1 (53). С. 48–53. DOI: <https://doi.org/10.26661/2414-0287-2022-1-53-08>.
5. Jang J.S.R. ANFIS: Adaptive-Network-Based Fuzzy Inference System. *IEEE Transactions on Systems, Man, and Cybernetics*. 1993. Vol. 23, No. 3. P. 665–685. DOI: <https://doi.org/10.1109/21.256541>.
6. Breiman L. Random Forests. *Machine Learning*. 2001. Vol. 45. P. 5–32. DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1010933404324>.
7. Deb K., Pratap A., Agarwal S., Meyarivan T. A Fast and Elitist Multiobjective Genetic Algorithm: NSGA-II. *IEEE Transactions on Evolutionary Computation*. 2002. Vol. 6, No. 2. P. 182–197. DOI: <https://doi.org/10.1109/4235.996017>.

Касяненко Д.Р.,
здобувачка освіти, ОПП «Міжнародний бізнес», 1 курс,
Науковий керівник: Шевчук В.О.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри теоретичної та прикладної економіки,
Національний транспортний університет

БІДНІСТЬ ЯК БАГАТОВИМІРНЕ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЯВИЩЕ

Однією з найгостріших соціально-економічних проблем, зумовлених трансформаційними процесами в економіці України, є низький рівень життя населення. Населення країни є неоднорідним за потребами та можливостями їх задоволення. Як наслідок, наявне поглиблення диспропорцій у людському розвитку, між багатими і бідними, чоловіками і жінками, містом і селом, регіонами і країнами тощо. Подібні види нерівності рідко існують ізольовано та посилюють відчуття знедоленості, яке супроводжує людей протягом усього їхнього життя і передається з покоління в покоління. Саме тому час від часу загострюються суперечності між різними верствами населення, що є причиною дестабілізації політичної та соціально-економічної ситуації в країні. Міжнародні документи засвідчують актуальність проблеми бідності та окреслюють ключові напрями її подолання у XXI столітті (зокрема, у Декларації тисячоліття ООН). Пандемія коронавірусу спричинила зростання рівня бідності у світі та в Україні.

Нині серед науковців значного поширення набула думка, що жоден статистичний підхід не в змозі охопити всіх сторін та проявів бідності. На внутрішній характер цього багатоаспектного та суперечливого явища накладається безліч етичних міркувань та обмежень, від яких напряду залежать теоретичні викладки та методичні підходи до дослідження. Основна складність дослідження бідності полягає у відсутності точного визначення, яке давало б можливість здійснювати кількісну оцінку цього явища. Здебільшого науковці сходяться до думки, що бідними є люди, чиї ресурси недостатні для підтримання мінімального способу життя, прийнятого в певній країні на даний момент. За визначенням Європейського Союзу 1984 року, бідними вважаються «люди, чиї ресурси (матеріальні, культурні та соціальні) настільки низькі, що вони виключаються з мінімального способу життя, прийнятого для країни, в якій вони проживають». Нині ситуація із визначенням бідності не змінилася – кількість бідних, як і раніше, залишається для кожної країни суто умовною величиною, що залежить від численних методичних та технічних рішень [2].

Отже, бідність – це такий стан індивіда, за якого той потерпає від недостатності власних накопичених благ, поточних доходів і доступних кредитних ресурсів, достатніх для задоволення його фізіологічних потреб – може вразити практично будь-яку особу, проте ймовірність цього залежить від способу життя, а також уміння використати наявний суспільний статус, освіту, професійні навички тощо за тих чи інших життєвих обставин.

Документи ООН визначають чотири ключові прояви бідності: низьку тривалість життя, недостатній рівень освіти та професійної підготовки, обмежений доступ до базових умов життєзабезпечення (зокрема чистої питної води, медичних послуг і повноцінного харчування), а також соціальну ізоляцію та відчуження від суспільного життя. Водночас перебування людини за межею бідності не завжди залежить від її особистих зусиль. Формування бідності зумовлюється сукупністю різних чинників, серед яких виокремлюють: політичні (зокрема воєнний стан), медичні, соціальні (інвалідність, похилий вік), економічні (інфляція, девальвація, економічні кризи, низький рівень оплати праці), територіальні (відсталі або важкодоступні регіони), демографічні (висока частка неповних сімей), поведінкові (алкогольна чи наркотична залежність, азартні ігри) та освітньо-кваліфікаційні (недостатній рівень освіти і професійних навичок). З метою протидії бідності 21 січня 2010 року Європейський Союз оголосив початок Європейського року боротьби з бідністю та соціальною ізоляцією. Основним завданням цієї ініціативи стало підвищення обізнаності суспільства, органів влади та соціальних партнерів щодо проблем бідності, а також консолідація зусиль європейської спільноти для посилення соціальної інтеграції та розвитку соціального діалогу.

У світовій науковій практиці для дослідження бідності застосовуються різні концепції, підходи та методи. Найпоширенішою є абсолютна концепція, яка ґрунтується на зіставленні доходу, необхідного для задоволення базових потреб людини, з її фактичними доходами. Відносна концепція визначає бідність через відставання рівня доходів людини або домогосподарства від стандартів життя, прийнятих у конкретному суспільстві. Суб'єктивна концепція базується на самооцінці людьми власного матеріального становища. Важливим

елементом аналізу є кількісна оцінка бідності, для чого використовуються такі показники, як рівень і глибина бідності, крайня форма бідності, а також середній і сукупний дефіцит доходів бідного населення. За результатами досліджень, у світі спостерігається загальна тенденція до зниження рівня бідності, однак близько 3,4 млрд людей і досі не можуть задовольнити базові потреби. Межа бідності для країн із низьким рівнем доходу становить до 3,20 дол. США на день, тоді як для країн із середнім рівнем доходу – 5,50 дол. США. Крайня бідність визначається як проживання на менш ніж 1,90 дол. США на день [1].

Вибір критерію бідності для України та інших країн зі значними масштабами малозабезпеченості є особливо проблематичним. Водночас головною перешкодою для ефективної боротьби з бідністю в Україні є відсутність цілісної системи, здатної комплексно вирішувати цю проблему: державна політика здебільшого спрямована не на запобігання бідності, а на подолання її наслідків. Найгострішими викликами залишаються бідність серед працездатного населення та сімей із дітьми. Українська бідність має специфічні національні риси: за оцінками ООН, абсолютну бідність в країні подолано, однак рівень відносної бідності сягає близько 78%. Розв'язання цієї проблеми потребує формування комплексної, науково обґрунтованої системи заходів, що враховуватиме причини виникнення бідності, особливості її поширення, а також передбачатиме ефективні інструменти державної політики та економічні механізми її реалізації. Світовий досвід розглядає неформальні форми зайнятості, зокрема волонтерство та волонтуризм, як дієві інструменти подолання соціальної відчуженості та бідності, формування культури колективної участі у вирішенні соціальних проблем і відновлення суспільних цінностей. У розвинених країнах – США, Канаді, Австралії, Великій Британії, Італії, Японії та інших – ці форми активно підтримуються державою через відповідне законодавство, функціонування волонтерських центрів і реалізацію спеціалізованих програм. В Україні волонтерство та волонтуризм також набувають дедалі більшого значення як важливі чинники розвитку соціальних процесів [1].

Отже, бідність є складним і багатовимірним глобальним явищем, що охоплює економічні, соціальні та політичні аспекти розвитку суспільства. Вона притаманна всім країнам світу, однак її масштаби та прояви суттєво різняться залежно від рівня економічного розвитку, ефективності державного управління та соціальної політики. Подолання бідності потребує комплексного підходу, який включає не лише економічне зростання, а й справедливий розподіл ресурсів, розвиток ринку праці, забезпечення доступу до освіти, охорони здоров'я та соціального захисту. Важливу роль у цьому процесі відіграють як державні інститути, так і міжнародні організації та громадянське суспільство. Ефективна політика зайнятості, підвищення доходів і підтримка вразливих груп населення є ключовими інструментами зменшення бідності. У глобальному вимірі боротьба з бідністю є однією з основних умов сталого розвитку, соціальної стабільності та економічного зростання. Її успішне вирішення сприятиме формуванню більш справедливого суспільства, зміцненню середнього класу та підвищенню добробуту населення в усьому світі.

Список використаних джерел:

1. Борецька Н.П., Крапівіна Г.О. Подолання бідності у світі та Україні: сучасний стан (на прикладі нфз «волонтерство» та «волонтуризм»). *Економічний вісник Донбасу*. 2021. № 1(63). С. 146-153. DOI: 10.12958/1817-3772-2021-1(63)-146-153
2. Черенько Л.М. Новий погляд на проблем української бідності. URL: <https://www.dse.org.ua/arhcrive/9/5.pdf> (дата звернення: 05.04.2026).

Кисіленко Д.К.,
здобувач освіти, ОПП «Економіка», 4 курс,
Національний університет «Києво-Могилянська академія»